

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

44

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-23-0

2003 11 10

9395458

BRNO 2003

280, -

PŘEHLED VÝZKUMŮ 44

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del Maschio
Na titulním listě:	Středověký hrádek Vratěnin, okr. Znojmo. Foto: Miroslav Bálek
Tisk:	Bekros
Náklad:	350 ks

© 2003 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

také z cihel. Nalezený keramický materiál pochází výhradně z 13. a 16.-17. století.

Hana Dehnerová, Richard Zatloukal, SPÚ v Olomouci

Resumé

Uničov (Bez. Olomouc), Haškova Gasse Bnr. 216. Mittelalter. Stadt. Siedlungschichten. Rettungsgrabung.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Masarykovo náměstí 4, parcela č. 163/164/2. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Lokalita se nachází v jihovýchodní části historického jádra města Velká Bíteš, v jižní frontě náměstí blíže jihovýchodního kouta. Jde o mírně od severu k jihu klesající terén směrem k linii již nedochované městské hradby. Podloží tvoří sprašová návěj spočívající na horninách českého krystalinika (povrch terénu náměstí 480 m n. m.).

Záchraný archeologický výzkum byl vyvolán záměrem výstavby polyfunkčního objektu. Majitel odmítl uzavřít navrženou smlouvu o provedení záchraného archeologického výzkumu a za blahovolného přihlížení státní správy prováděl rozsáhlé zemní práce. Vzhledem k důležitosti lokality v historickém jádru Velké Bíteše se společnost Archaia Brno na základě žádosti Archeologického ústavu AV ČR v Brně a ústní dohody s investorem rozhodla dokumentovat alespoň v minimálním rozsahu narušené archeologické situace. V té době se již v zadní části staveniště stavěla nadzemní část obdélného traktu, evidentně po vyhloubení zářezu do svážného terénu. V přední, tedy severní části parcely při náměstí již byly vyhloubeny dva výkopy pro základové pasy (01, 02), zbývalo jen dokončit spojovací výkopy mezi nimi v západní části plochy. Terénní část výzkumu se převážně omezila na očištění a dokumentaci řezů v již vyhloubených jamách, částečně byly souběžně s těžbou zemním strojem preparovány zásypy výkopů 505 a 506 ve spojovacích pasech 03, 04 a v západní části pasu 01.

Ve východní části pasu 01 byl dokumentován řez P3, který pod navážkovými vrstvami 108 a 109 ze 16. století zachytil výkopy 502 a 508. Jejich vzájemný vztah se nepodařilo vzhledem k poloze řezu jednoznačně osvětlit. Spodní uhlíkatá vrstva jámy 508 poskytla soubor keramiky, obsahující jak pozdně hradištní, tak i slídnatou „kolonizační“ složku. Podle brněnských analogií tedy lze uvažovat o druhé třetině, případně i druhé polovině 13. stol. Výkop 502 měl stupňovité dno s relativně plochou a takřka vodorovnou západní částí; dna snížená východní partie nebylo dosaženo. Východní část objektu byla porušena recentním výkopem v šířce 2 m, dále již nepokračovala. Nálezy z vrstev 115-117 mají výlučně pozdně hradištní ráz a lze je klást do 1. poloviny 13. století, střední vrstva zásypu 113 měla ráz vypálené mazanicevé drtě. V souběžném výkopu 02 byl zhruba ve stejné úrovni dokumentován profil P1 s výkopem 500, s velkou pravděpodobností totožným s výkopem 502. Jeho západní část měla v řezu mírně svážný stupeň, zhruba odpovídající vodorovné části souběžné jámy 502, a přecházela do výrazně zahloubené partie s nepravidelnými šikmými stěnami. Na obou okrajích objektu o šířce 5,70 m se nacházely sloupové jámy (503, 504). Západní 503 dosahovala hloubky 54 cm, východní více než 60 cm, dna nebylo dosaženo.

Mazanicevé destrukce 121 zde tvořila spíše horní část zásypu. Ze zásypu se nepodařilo získat nálezy. Je možné, že výkop 500-502 tvořil součást obytné stavby, charakter profilu však nedovoluje jednoznačnou interpretaci.

V západní části byly pod novodobými navážkami zkoumány zahloubeniny 505, 506, 507, 510, v řezech P2 a P4, jakož i ve zmíněných průkopech. Bohužel podmínky výzkumu nedovolily zcela objasnit podobu těchto útvarů; nejspíše jde o jeden rozsáhlý výkop nepravidelného charakteru. Ze spodní zásypové vrstvy 126 jámy 506, ale i z vrstvy 134 výkopu 505 se podařilo získat značné množství keramiky v drtivě většině pozdně hradištního charakteru; novou složku reprezentuje část ploché poklice a patrně odlomená nožka pánve (?). Zánik objektu je třeba klást do 1. poloviny 13. století. Ne zcela jasný je vztah popsáných výkopů, zde konkrétně č. 507 k jámě 501, jejíž žlutošedý zásyp je překryt tmavými uloženinami typickými pro výplň podstatné části ostatních jam. Její dno nebylo zjištěno, nelze vyloučit, že i tento výkop je jen spodní částí objektu 505-506-507 na jeho jižním okraji.

Na zkoumané ploše nebyly zjištěny středověké vrstvy mimo výkopy, nicméně vzhledem ke koncentraci zahloubených objektů lze konstatovat, že zde bylo zjištěno intenzivní osídlení ze samého počátku středověkého osídlení v 1. polovině 13. století. Zmíněné jámy v neznámém rozsahu přesahovaly historickou linii zástavby při náměstí. Nepochybně lze na základě nálezů mazanice uvažovat o přítomnosti dřevohliněné zástavby.

Rudolf Procházka, Archaia Brno, o.p.s.

Prameny:

Procházka, R. 2002: Velká Bíteš – Masarykovo náměstí 4, terénní dokumentace z akce č. A75/2002 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Résumé

Velká Bíteš (Bez. Žďár nad Sázavou). Masaryk's Platz 4. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Es wurden wenigstens drei Gruben aus der Gründungszeit der Stadt, d.h. aus der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts, dokumentiert.

VELKÉ MEZIRŮČÍ (okr. Žďár nad Sázavou)

Hornoměstská 420, parc.č. 741, 742. Novověk. Sídlištní aktivita. Záchraný výzkum.

V souvislosti se stavbou „Pizzeria – bowling“ ve Velkém Mezirůčí – Hornoměstská 420, na parc. č. 741 a 742 byl proveden 13. 9. 2002 na předmětné stavbě záchraný archeologický výzkum. Provedla ho Archaia Brno, o.p.s.

Středověká osada vznikla (snad již ve 12. století) na soutoku Oslavy a Balinky. Od této polohy se odvíjí název Mezirůčí, který se později (od roku 1729) ustálil na Velké Mezirůčí. Těsně údolím Mezirůčské kotliny předurčilo protáhlý tvar půdorysu osady a pozdějšího města. To se uzavřelo do hradeb, které byly dokončeny ve 14. století. K městu se však dále přidružovala jednotlivá předměstí. V našem konkrétním případě jde o tzv. Horní město, známé od roku 1387. Nejblíže přístup do města tu byl prostřednictvím Horní (Hornoměstské) brány, která stávala na konci dnešní Radnické ulice. V bouřlivých dobách na počátku 15. století zůstalo město věrno husitství.



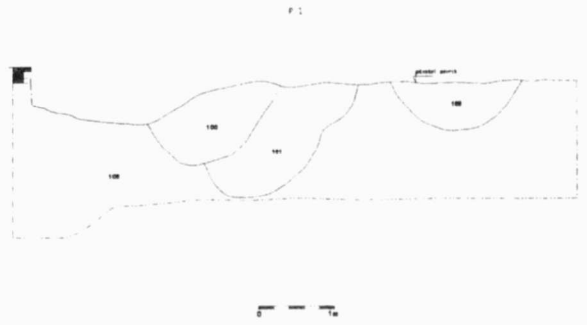
Obr. 46. Velké Meziříčí. Výzkumy společnosti Archaia Brno, o.p.s., v roce 2002 (kroužky).
Velké Meziříčí, Rettungsgrabungen im Jahr 2002.

V době pozdějších sporů a válek o dědictví zemí Koruny české mezi Jiřím z Poděbrad a Matyášem Korvínem bylo Velké Meziříčí roku 1450 vypáleno a roku 1468 znovu vydrancováno uherským vojskem krále Matyáše. Největší rozkvět pak zaznamenalo město v 16. století. Rozvoj zastavila třicetiletá válka. Během ní bylo Meziříčí osmkrát vyloupeno (Pišín 1975).

Velké Meziříčí leží v jednom z hlubokých údolí zvlněného reliéfu Velkomeziříčské kotliny. Na severu lemují město táhlé vrchy dosahující vesměs 500 m n. m. Na jižním okraji Velkomeziříčské kotliny je pásmo vrchů o něco nižší. Geologické složení je obdobné jako složení celé Českomoravské vysočiny. Krystalické břidlice, z nichž zde převládá rula, jsou na Velkomeziříčsku prostoupeny masivy žul a jiných hlubinných vyvřelin. Půdy jsou tu většinou hnědozemní, z nichž převládají půdy písčito-hlinité. Často se vyskytují i hnědozemní půdy podzolovité a horské podzoly. Velké Meziříčí se nachází v povodí Oslavy. Řeka Oslava protéká přímo městem a na jeho území přibírá zprava přítok Balinku, zleva Radslavíčku (Pišín 1975).

Vzhledem k pozdnímu oznámení výkopových prací se archeologický výzkum omezil v podstatě jen na dokumentaci vzniklých profilů. Stavební jáma už totiž byla snížena na cíleovou úroveň, která zasahovala poměrně hluboko do geologického podloží.

Archeologické situace byly zaregistrovány pouze na profilu P1. Šlo o výplně tří jam. Jáma s výplní s.j. 0103 pocházela ze 17./18. století, s výplní s.j. 0100 náležela 15./16. století a porušila navíc další jámu s výplní s.j. 0101, která ovšem neposkytla datační materiál. Prvotní účel jam není zcela jasný, byly však následně využity k deponování sídlištního rumu. V případě s.j. 0100 a 0103 šlo z velké části o stavební



Obr. 47. Velké Meziříčí – Hornoměstská 420. Profil P1.
Velké Meziříčí – Hornoměstská Str. 420. Schnitt P1.

materiál ze shořelých dřevohliněných staveb, jejichž přítomnost je tím pádem na předmětné parcele nutné předpokládat. Pravděpodobně asi byly zničeny předčasným výkopem stavební jámy, společně s případnými dalšími archeologickými situacemi. Dokumentované jámy byly zahlobeny do podloží (s.j. 0102) a překryty vrstvou recentní navázky (s.j. 0104).

Archeologický výzkum, ač provedený v podstatě po vytěžení vlastní stavební jámy, jednoznačně prokázal v daném prostoru přítomnost archeologických situací souvisejících s výše jmenovaným historickým předměstím Velkého Meziříčí. Je tedy do budoucna nutné u případných dalších zemních zásahů na předmětné lokalitě a jejím okolí vyžadovat regulérní předstihový archeologický výzkum formou plošného odkryvu (Zůbek 2002).

Antonín Zůbek, Archaia Brno, o.p.s.

Literatura:

- Pišín, L. 1975: Velké Meziříčí. Historie a současnost. Velké Meziříčí.
Zůbek, A. 2002: Velké Meziříčí. Hornoměstská 420 (Stavba „Pizzeria – bowling“. Nálezová zpráva č. 45/02 uložená v archivu Archaia Brno, o.p.s.

Resumé

Velké Meziříčí (Bez. Ždár nad Sázavou), Hornoměstská Str. 420. Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

VELKÉ MEZIŘÍČÍ (okr. Ždár nad Sázavou)

Ulice Podhradí. Novověk. Sídlištní aktivity. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Rekonstrukce ulice Podhradí“ ve Velkém Meziříčí, realizovanou Městem Velké Meziříčí. Terénní část výzkumu proběhla dne 24. července 2002.

Vzhledem k charakteru zemních prací a jeho rozsahu probíhal terénní výzkum formou dohledu nad hloubením nové kanalizační přípojky.

Archeologické podloží zde zastupovaly říční písčito-jílovité sedimenty. Půdní typ zde představuje písčítá jílovitá hlína. Následuje pak cca 0,50 m mocné souvrství novověkých antropogenních vrstev, pokryté recentním povrchem ulice. Dokladem staršího osídlení lokality byly fragmenty pozdně středově-